

בכך שברחוב שורר חושך ואפילה – צריכים להדליק נרות ולהאיר, ולהוסיף בנר ואור מיום ליום, כדי שהאור יאיר ככל היותר בביתו הוא, בסביבתו, וגם להאיר את הרחוב.

וכל "בר מצוה", שמיום זה והלאה מקבל הוא על עצמו להיות חלק מהעם היהודי ולחיות את חייו בדרך היהדות, צריך גם לדעת אשר עליו מוטלת השליחות האמורה; וכשהולכים בדרך זו, עושה השי"ת עמו נסים, והכל הולך בהצלחה בגשמיות וברוחניות.

בברכה שה"בר מצוה" ישגשג בלימוד ובמדות טובות, והוריו וזקניו יקבלו ממנו רוב נחת, נחת יהודי.

לעילוי נשמת

אבינו הרה"ח הרה"ת ר' יהושע ע"ה

ב"ר מרדכי שמואל ע"ה

מונדשיין

נלבי"ע ב' טבת, זאת חנוכה, ה'תשע"ה

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי ולזכות משפחתם

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות ובריאות

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקל"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשל"א

חלק א – יו"ל לש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשע"ז

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה

מאה וחמישים שנה להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

הוספה

בי"ה. כ"ו כסלו תשי"ד
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר צבי ליב שי

שלום וברכה!

איך בין געווען צופרידען צו באַקומען די ידיעה אַז דעם קומענדען שבת חנוכה פייערט איר די בר מצוה שמחה פון אייער זון ברוך מרדכי שי,
שיק איך אייך און אייער פרוי תחי' מייע וואונשען צו האָבען פון עם און די אַנדערע קינדער אייערע, אידישן נחת.

אין די טעג פון חנוכה, וואָס די מצוה איז צו אַנצינדען ליכטלעך אין אַווענט און ביינאַכט, ווען אין גאַס איז טונקעל און פינסטער, איז דאָס אויך אַ אַנדייטונג אויף דער שליחות פון יעדער אידען צו איינווירקען אין דעם זין, אַז ניט רעכענענדיק זיך דערמיט וואָס אין גאַס איז טונקעל און פינסטער, דאַרפמען אַנצינדען ליכטלעך און מאַכען ליכטיג און פון טאָג צו טאָג צוגעבען מער ליכט, כדי אַז די ליכטיגקייט זאָל זיין וואָס מער באַ זיך אין הויז אין דער אומגעבונג און אויך באַליכטען די גאַס.

און יעדער בר מצוה, וואָס פון דעם טאָג אָן און ווייטער נעמט ער אויף זיך צו זיין אַ מיטגליד פון אידישען פאָלק און אויסלעבען זיך אין אידישען וועג, דאַרף אויך וויסען אַז ער האָט אויף זיך די אויבענדערמאָנטע שליחות, און ווען מען גייט אין דעם וועג, טוט השי"ת מיט עם נסים און עס גייט אַלץ בהצלחה בגשמיות וברוחניות.

מיט אַ וואונש אַז דער בר מצוה זאָל שטייגען אין לערנען און אין מדות טובות און די עלטערען און אור עלטערען זאָלן האָבען פון עם פיל נחת, אידישן נחת.

[תרגום חפשי]

שמחתי לקבל את הידיעה שבשבת חנוכה הבאה יחגגו את שמחת ה"בר מצוה" של בנם ברוך מרדכי שי,

ושולח אני אליו ואל זוגתו תחי' את ברכותיי – לקבל ממנו, ומשאר ילדיהם, נחת יהודי. בימי החנוכה, שמצותם להדליק נרות משתשקע החמה, כשברחוב שורר חושך ואפילה, הרי זה גם מרמז על השליחות של כל יהודי להשפיע במובן זה, שמבלי להתחשב

מוה"ר צבי ליב: קונין, בראַנקס.

אין די טעג פון חנוכה... אַנצינדען ליכטלעך אין אַווענט כו': שבת כא, ב. טושו"ע או"ח רסתער"ב. פון טאָג צו טאָג צוגעבען מער ליכט: שבת שם. טושו"ע שם סתרע"א ס"ב.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ מקץ, שבת חנוכה הבעל"ט – הננו מוציאים לאור חלק ראשון מהתוועדות ש"פ מקץ, שבת חנוכה ה'תשל"א, הנחה בלתי מוגה (חלק שני י"ל אי"ה לש"פ ויגש).

*

בתור הוספה – מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכנינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ימי חנוכה, ה'תשע"ז,
מאה וחמישים שנה להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2016 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5777 • 2016

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחי

שתי דרכים, כמ"ש⁶³ "ראה נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב", וכן את ההיפך, וא"כ, מי יאמר שזו היא הדרך הנכונה, ולא הדרך השני? ! אך על זה באה ההוראה מהדלקת נרות חנוכה באופן ש"מוסיף והולך" (כדעת ב"ה)¹ — כמודגש גם בשם "חנוכה", ר"ת "ח' נרות והלכה כבית הלל"⁶⁴:

הבחינה שעל ידה יכול אדם לידע אם הנהגתו היום היתה כדבעי היא — אם למחרת רוצה להמשיך ולהוסיף בזה! אם רצונו להוסיף מחר עוד נר, הרי זו הוכחה שהנהגתו היום היתה כדבעי.

כאשר אדם עושה מצוה — יודע הוא שעשה דבר טוב, ולכן רצונו לעשות עוד מצוה (כדברי הרמב"ם⁶⁵ שכל אחד מישראל רוצה לעשות רצון העליון); משא"כ בנוגע לעבירה, איתא בספרים⁶⁶, שבעל עבירה, מיד לאחר עשיית העבירה, הרי זה נמאס אצלו, ומתחרט על זה, ואינו רוצה לעשות זאת עוד. — בשעת מעשה העבירה יש לו תאוה חזקה, ולכן עושה זאת, אבל הוא יודע שע"ז אינו בונה, כי אם מהרס; הוא לא מתקן, כי אם מזיק, אלא שהיזהר דוחף אותו לכך, ע"ז שמדמיין לו את דבר העבירה בעטיפה טובה ועריבה, כמ"ש⁶⁷ "נופת תיטופנה שפתי זרה", ולכן נהנה מדבר העבירה — מאכל שאינו כשר וכיו"ב; אבל לאחר שהיזהר הולך לישון, ונרגעת רוח התאוה, אזי נמאס אצלו מעשה העבירה, ושוב אינו רוצה לעשות זאת.

וזוהי ההוראה מנרות חנוכה ש"מוסיף והולך" — שכיון שיהודי רוצה להוסיף עוד נר, הרי זו הוכחה שזוהי הדרך הנכונה (משא"כ עבירה, שלאחרי עשייתה אינו רוצה לחזור ולעשותה עוד הפעם, הרי זו הוכחה שאין זו דרך האמת).

וע"י העבודה באופן דמוסיף והולך ואור, באים למעמד ומצב ד"פינו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך², ובאופן ש"עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל"⁶⁸.

* * *

טו. מאמר (כעין שיחה) ד"ה מאי חנוכה.

* * *

(63) נצבים ל, טו. (64) אבודרהם סדר הדלקת נ"ח. הובא תו"מ חנ"ז ריש ע' 170. וש"נ. (65) משלי ה, ג. (66) ראה שבט מוסר פכ"ה. וראה גם (67) משלי ה, ג. (68) שבת כב, ב. וש"נ. (64) אבודרהם סדר הדלקת נ"ח. הובא תו"מ חנ"ז ריש ע' 170. וש"נ. (65) משלי ה, ג. (66) ראה שבט מוסר פכ"ה. וראה גם (67) משלי ה, ג. (68) שבת כב, ב. וש"נ. (65) ה' גירושין ספ"ב.

בס"ד. שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשל"א.

בלתי מוגה

א. ענינו של חנוכה מבואר בגמרא¹: "מאי חנוכה . . כשנכנסו יונים להיכל ("כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך"²) טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול, ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה".

והענין ד"קבעום כו" הוא באופן נצחי, וכמ"ש הרמב"ן בר"פ בהעלותך בפירוש דברי המדרש³ "הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו . . אינן בטלין לעולם", דלכאורה, "דבר ידוע שכשאין ביהמ"ק קיים . . אף הנרות בטלות" — ש"רמזו . . לנרות חנוכה חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו", והיינו, שאין זה כמו נרות המקדש שהדליקו אותם בביהמ"ק דוקא, אבל משחרב ביהמ"ק אי אפשר — ולכן אסור — להדליק את המנורה, כיון שמצד העדר הטהרה כו' אסור להכנס למקום שבו היתה מונחת המנורה ובו היו מדליקים נרות המקדש, ואילו נרות חנוכה אינן בטלים לעולם, שגם משחרב ביהמ"ק ובזמן הגלות מצוה להדליק נר חנוכה.

ועד שאפילו לעתיד לבוא, שכל המועדים בטלים⁴, לפי שיהיו בבחינת "שרגא בטיהרא מאי אהני"⁵, הנה גם כשהעולם יהי' במעמד ומצב של "טיהרא", תהי' הפעולה דנרות חנוכה.

וזהו גם הדיוק שנרות חנוכה "אינן בטלין לעולם" — לא רק במעמד ומצב של "עולם" מלשון העלם⁶, אלא אפילו כשיהי' בגילוי המעמד ומצב ד"עולם על מילואו נברא"⁷, ועד להמילוי והשלמות דלעתיד לבוא — גם אז תהי' מצות נרות חנוכה.

(1) שבת כא, ב. (2) נוסח "ועל הנסים". (3) במדבר פט"ו, ו. (4) מדרש משלי פ"ט, ב. יל"ש משלי רמז תתקמד. (5) חולין ס, ב. וראה תו"מ חיי"ט ע' 291. (6) ראה לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ. (7) ראה בר" פיי"ב, ו. פיי"ג, ג. פיי"ד, ז.

ב. ומזה מובן שצריך ללמוד הוראה ממצות נר חנוכה בנוגע לכל המצוות.

ובהקדים — שמכל מצוה צריך ללמוד על כל המצוות, כיון שכל מצוה כלולה מכל שאר המצוות, שזהו הטעם ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"⁸, כיון שבשעה שמקיים מצוה זו, כלולים בה גם כל שאר המצוות⁹.

אמנם, במצוות גופא יש מצוות פרטיות ומצוות כלליות; מצוות שהם פרטים, ומצוות שהם כללים. ומובן, שמצוה כללית קשורה יותר עם כל שאר המצוות.

וכיון שבחנוכה הי' הנצחון במלחמה עם אלו שרצו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך"², שזהו ענין הקשור עם כללות כל התורה (ולא רק ענין פרטי), ועד שמצינו במדרש¹⁰ שהיוונים דרשו מבני "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", כך, שמלחמתם היתה לעקור את הכל — הרי מובן שחנוכה (שנקבעה לזכרון ענין זה) הו"ע כללי בתורה — כלל גדול בתורה, וענין כללי לגבי מצוות התורה, אפילו לגבי מצוות כלליות.

וכמובן גם מביאור רבינו הזקן בתורה אור¹¹ שענינו של חנוכה הוא מ"ש¹² "כי אתה נרי הוי' והוי' יגי' חשכי", והיינו, שע"י נר חנוכה ממשיכים לא רק בחי' "אתה נרי הוי'", אלא גם מבחי' "והוי' גו'" בתוספת וא"ו, שזהו"ע של הוספה לגבי כל שאר הענינים, כולל גם ענינים כלליים.

ומזה מובן, שנוסף לכך שמכל מצוה ובפרט מצוה כללית יש ללמוד על כל המצוות, הנה ממצות חנוכה שהיא ענין כללי אפילו לגבי מצוות כלליות, בודאי יש ללמוד הוראה בנוגע לכל המצוות.

ובנוגע לחנוכה גופא,

— שיש בו כמה ענינים: נצחון המלחמה בגשמיות, באופן ש"מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים"², וכן נצחון המלחמה ברוחניות (כמבואר בכ"מ¹³ שהיתה כאן גם מלחמה רוחנית, וכשניצחו

(8) סוכה כה, סע"א. וש"נ.

(10) ראה ב"ר פ"ב, ד. פמ"ד, יז. ויק"ר פי"ג, ה. ועוד.

(11) פרשתנו מ, ב ואילך.

(12) שמואל-ב כב, כט.

(13) ראה ד"ה מאי חנוכה בסה"מ אידיש ע' 184 ואילך. וראה גם ד"ה זה שנאמר בהתוועדות פ"ג.. (לעיל ע' ... ואילך).

(9) ראה סה"מ תרנ"ה ע' לז. המשך תרס"ו

ס"ע סח. ע' רסז. ע' תקכב. תער"ב ח"ב ע'

א'פא. סה"מ עטר"ת ע' קנב. ע' תסג. ע'

תרסט. תרפ"ה ע' קיא. תרפ"ז ע' נ. קונטרסים

ח"ב תלה, ב. תש"ה ע' 79. ע' 107. ועוד.

החסידות, והיינו, שהוצרכו לערב בלימוד התורה גם את ה"קב חומטין"⁵⁸, ולהראות דוגמא חי' כיצד צריכה להיות ההנהגה בפועל;

משא"כ בדורנו זה, שישנם נסיונות קשים כו', ועד כדי כך, שעיקר ענוותנותו של משה, שהי' "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"⁵⁹, היתה כלפי דרא דעקבתא דמשיחא, מצד גודל הנסיונות שיש להם⁶⁰ — הרי זה גופא מוכיח שעכשיו ישנם כחות גדולים יותר, ולכן יכולים לדרוש מהנוער, שמבלי הבט על כך שההורים, המשפיעים והמדריכים לא מורים להם את הדרך בחיים, תהי' הנהגתם בפועל כפי שנדרש ע"פ התורה והמצוה.

אלא שבשביל זה יש צורך להתייגע, אבל, היגיעה כשלעצמה יש בה מעלה — שאז אין זה "נהמא דכיסופא"⁶¹, ועי"ז נעשה הענין אצלו באופן של חקיקה, ובאופן תמידי.

יג. ענין זה קשור גם עם דברי הגמרא⁶² אודות הזמן ד"עקבות משיחא" — "נערים פני זקנים ילבינו .. בת קמה באמה כלה בחמתה": אין לחשוב שזוהי צרה שהתורה לא חזתה מראש. — התורה אומרת בפירוש שיבוא זמן שלא יתפעלו מהורים ומדריכים כו', וירצו להרוס את ה"מיסד"; לא יתפעלו לא מאבא ולא מסבא, לא מאמא ולא מסבתא! ולכאורה: בשביל מה מספרת התורה ענין זה — הרי בודאי אין זה סתם בשביל להכביד על הלב?!

אלא הסיבה לכך היא — בכדי שכאשר יארע הדבר, לא תהי' נפילת הרוח מזה, כיון שיודעים שהתורה חזתה זאת מראש, והעיקר, כדי שנדע מהי העצה לזה — להפוך ענין זה לקדושה, עי"ז שהנוער יתנהגו בדרך התורה והמצוה, מבלי להתחשב במעמד ומצב ואופן ההנהגה של ההורים והמדריכים; אם הם אינם דתיים — יפעלו עליהם להיות דתיים, ואם הם כבר דתיים — יפעלו עליהם להיות יותר דתיים וכו'.

יד. אך עדיין יש צורך להבהיר ענין נוסף:

כיון שלכל אדם יש יצה"ר, יכול לבוא היצה"ר ולטעון: הרי ישנם

(58) ראה שבת לא, א. לקו"ת ויקרא ו, א.

(59) בהעלותך יב, ג.

(61) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(62) סוטה בסופה. וראה גם תו"מ חנ"ח ע' 408. וש"נ.

(60) ראה תו"א שמות נב, ב. וראה גם תו"מ חנ"ו ע' 110. וש"נ.

ואם אין לו מי שמלמד אותו, או שיש פגם בהקישור עמו — יכול לתרץ את החסרון במעמדו ומצבו, שאין זה באשמתו וכו'.

אמנם, רבינו הזקן אומר⁵⁵, שאין האמת כן, אלא כל אחד יכול וצריך לעבוד עבודתו בכח עצמו. — הצדיק יכול לעזור, למהר ולהקל כו', אבל הוא חייב לפעול בכח עצמו.

ולהעיר גם מפס"ד המשנה⁵⁶ שכל אחד מישראל הוא "עולם מלא", שמזה מובן, שיש לו הכל, ויכול למלא עבודתו בכח עצמו, כי, אם נאמר שהוא זקוק אל הזולת, בגלל שחסר לו דבר-מה, הרי אינו "עולם מלא", כיון שחסר לו פרט מסויים. ועכ"ל, שיש לו הכל, ויכול לפעול לבדו. — הצדיק יכול לאחוז בידו ולהנהיגו, אבל הוא בעצמו צריך לעבוד ולפעול. ולכן, אינו יכול לתרץ את עצמו בכך שפלוני אינו לומד עמו, או שיש פגם בהקישור עמו — כיון שבעצם אינו זקוק אל הזולת, אלא יכול וצריך לפעול בכח עצמו.

וזהו ההוראה בנוגע לזמן זה — שאפילו כשיש טענה שההורים והמדריכים אינם נותנים מאומה, אין זה נוגע אליו; אין הכרח שהוא חייב לקבל ממישהו, אלא הוא יכול לעשות הכל בכח עצמו. ולכן לא נוגע מה שהמדריכים והמשפיעים אינם נותנים לו מאומה, כיון שיש לו את התורה, מלשון הוראה⁵⁷, וצריך בעצמו לקחת ממנה הוראות, הן מהענינים שישנם בדפוס (כידוע שדבר שבדפוס הוא לדורי דורות⁵⁸), הן מהענינים שישנם רק בדיבור, ואפילו מהענינים שעדיין לא נתגלו בדיבור.

יב. ועוד ענין בזה:

ע"פ תורת הבעש"ט בענין השגחה פרטית⁵⁷, מובן, שכיון שבדורנו זה ניתן לנוער נסיון זה, שמבלי הבט על כך שמצאו חסרון (וחסרון אמיתי) אצל ההורים והמדריכים שלא מראים להם "דוגמא חי", דורשים מהם להתנהג בדרך התורה והמצוה, הרי זה גופא מהוה הוכחה שיש להם כחות גדולים יותר, ויש ביכלתם לעמוד בנסיון!

בדור שלפנ"ז, לא יודעים אם היו יכולים לעמוד בנסיון כזה, ולכן הוצרכו ההורים להראות דוגמא חי' כיצד להתנהג, וראשי-הישיבות הוצרכו ללמוד עם תלמידיהם לא רק תורה, אלא גם דרך המוסר ודרך

55) סנהדרין לו, סע"א. וש"נ.

56) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ב ע' וש"נ.

שפב.

במלחמה, הי' גם נצחון ברוחניות), וכן נס פך השמן. ועל זה שואלת הגמרא: "מאי חנוכה", ופירש רש"י: "על איזה נס קבעוה", והיינו¹⁴, שהשאלה היא מהו עיקר הנס שבגללו קבעו חנוכה —

מבואר בגמרא, שחנוכה נקבע על זה ש"מצאו פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול, ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים" — שיש בזה ב' פרטים: (א) עצם הענין שמצאו פך שמן טהור, שגם זה הי' נס (וכידוע שזהו אחד הביאורים¹⁵ על השאלה מדוע חוגגים חנוכה שמונה ימים, דלכאורה הי' הנס רק שבעה ימים — כיון שגם מה שמצאו פך שמן טהור הי' נס), (ב) שהדליקו ממנו שמונה ימים.

וכיון שחנוכה נקבע על נס השמן, מובן, שההוראה שלמדים מחנוכה על כל המצוות צריכה להיות מנרות חנוכה.

ג. ויש לבאר תחלה מהו ענין הנר:

דובר כמ"פ¹⁶ שענין האור — פעולת הנר — אינו פועל דבר חדש שלא הי' עד עתה, אלא רק מאיר ומורה מה שישנו כבר — שיוכלו לראות ולבחון מהות הדבר שנמצא בסמיכות אליו, אם זה דבר שצריך להזהר ממנו או דבר שצריך להיות להוט אחריו; אם זוהי דלת שמוליכה אל המרחב, או שזהו בור שיכולים ליפול בו לשאול תחתית; אם זה שחור או לבן, וכיו"ב.

וביאור שייכות ענין זה למלחמת היוונים עם בני"י:

נוסף על ענין האור כפשוטו, ישנו עוד ענין של אור — ענין השכל, שמאיר לאדם, שהרי "הכסיל בחושך הולך", ואילו "חכם עיניו בראשו"¹⁷, שרואה כל דבר לאשורו — ממה צריך להזהר, "סור מרע", ובמה להשתדל — "עשה טוב", ועד שמביא גם לענין ד"בקש שלום"¹⁸ — לעשות שלום בין שני הפכים, ע"י הפיכת הענינים שהיו תחילה היפך הטוב, שהם עצמם יהיו טוב — "זדונות נעשו לו כזכיות"¹⁹.

והנה, ענין השכל מצינו הן אצל היוונים, כידוע בדברי ימי עולם של הזמנים ההם (והובא גם בחסידות²⁰) שהיוונים עסקו בלהט ("זיך

14) ראה גם "רשימות" חוברת קכה ע' 18) תהלים לד, טו.

10. לקו"ש ח"י ע' 143. חכ"ה ע' 237. 19) יומא פו, ב.

15) מאירי שבת שם. 20) ראה תו"א פרשתנו מא, א. ד"ה מאי

16) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 414. ועוד. חנוכה בסה"מ אידיש הנ"ל. ועוד.

17) קהלת ב, יד.

געקאכט") בעניני חכמה ושכל, והן אצל בני, שגם הם עוסקים בלהט בעניני חכמה ושכל, כמ"ש²¹ "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים".

ולכאורה, כיון ששניהם — הן היוונים והן בני להבדיל — היו להוטים אחר עניני שכל, מדוע היתה ביניהם מלחמה, לא רק בענינים פרטיים, אלא גם בנוגע לעצם מציאותם, ועד להיפך החיים!?

ד. ויובן ע"פ מ"ש במדרש²² "אם יאמר לך אדם יש חכמה בגויים תאמין יש תורה בגויים אל תאמין" — שהחילוק ביניהם מובן מהשמות שבהם נקראים (כמבואר בשער היחוד והאמונה²³ שהשם מורה על תוכנו של הדבר הנקרא בשם זה) — "חכמה" או "תורה":

"חכמה" — הו"ע השכל כשלעצמו, שאכן מאיר שיוכלו לראות ולהבחין מהות הדבר, אבל אינו מחייב את ההנהגה בפועל; הוא יודע אמנם שדבר זה טוב ורצוי, ודבר זה רע ובלתי רצוי, אבל אין זה קשור עם דרכו בחיים, כך, שיכול להתנהג ולעשות גם היפך המובן בשכל.

אבל "תורה" — היא מלשון הוראה²⁴, היינו, שלא זו בלבד שנעשה אצלו מואר לראות מה טוב ומה רע, אלא שמשפיע ופועל על דרכו בחיים, שהנהגתו בפועל תהי' באופן המתאים להמובן בשכלו.

ולהעיר, שנוסף על כללות החילוק בין חכמה לתורה, הנה בתורה גופא יכולה להיות הגישה ללימוד התורה באופן שזוהי חכמה עריבה (א"ע געשמאקע חכמה), או באופן שזוהי תורתו של הקב"ה, "תורתך", ועל זה אמרו²⁵ "זכה נעשית לו סם חיים", ואז נעשית גם הנהגתו בפועל ע"פ התומצ"צ, משא"כ כשלומד סתם חכמה עריבה, הרי זה באופן ש"לא זכה נעשית לו כו"²⁵ (היפך סם חיים), וכמארו²⁶ שכאשר אין מברכין בתורה תחילה, והיינו, ששוכחים על "נותן התורה"²⁷, אזי נעשה מעמד ומצב ש"אבדה הארץ"²⁸ — חורבן הארץ בגשמיות, ובנ"י יוצאים לגלות בגשמיות ובחומריות.

ה. וזהו "חכמה יש בגויים תאמין":

תורת אמת אומרת שאצל גויים יש חכמה ושכל, ועד שבכמה ענינים צריך לשאול אצלם, כמו בנוגע לחכמת הרפואה, כמובן מדברי

ועד לאור שפועל את היציאה מן המיצר אל המרחב, עד למרחב האמיתי, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

י. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ג) אודות ענין האור, שהו"ע החכמה והשכל — יש להבהיר ענין נוסף:

יש מצב שהנוער באים בטענה שאינם רוצים להתחשב עם ההורים והמדריכים, בראותם שמלמדים אותם באופן כך, ואילו בנוגע לפועל מתנהגים בעצמם באופן הפכי, ולא רק שקורה פעם שנכשלים ולא עומדים בנסיון, אלא כל אורח-החיים של ההורים והמדריכים אינו מתאים עם מה שמלמדים אותם, ומזה מוכח — טוענים הם — שכל ההשכלה אינה נכונה, ולכן רוצים לבטל את כל הענין.

ועל זה באה ההוראה מנרות חנוכה — שצריך לידע שהעובדה שהנהגה שלהם אינה ע"פ חיוב השכל, אינה מהוה ראי' שהחכמה והשכל (שהם מלמדים) אינם נכונים; ההנהגה הבלתי רצוי' שלהם אינה באשמת החכמה והשכל, אלא בגלל שהגישה לחכמה והשכל אינה נכונה, והיינו, שלכתחילה לא נגשו ללימוד החכמה באופן שמזה יומשך כמעשה בפועל, אבל החכמה והשכל כשלעצמם נכונים הם. ולכן יש למרוד רק במדריכים שהנהגתם בפועל אינה כדבעי, אבל לא בחכמה עצמה.

צריך רק להבטיח ("באָוואַרענען") שהם מעבירים את עניני החכמה והשכל כמו שהם באמת, מבלי לדלל ("פאַרוואַסערן") את הדברים, ללא פשרות (כמדובר כמ"פ⁵³ אודות הצרות צורות שבאים כתוצאה מזה שעושים פשרות בעניני תומצ"צ), ומבלי להוסיף משלהם... ואז, הנה מבלי הבט על כך שאצל המדריכים לא היתה הגישה הנכונה, שלכן הנהגתם בפועל אינה כדבעי, יכולים המושפעים לגשת להלימוד מתוך ידיעה שבהכרח להמשיך ולקשר את הדברים עם המעשה בפועל, ועי"ז תהי' התהגתם בפועל כפי חיוב החכמה והשכל.

יא. ובבואנו זה עתה מי"ט כסלו — ניתוסף בזה עוד ענין ע"י רבינו הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד:

ידוע שישנה שיטה ש"צדיק באמונתו יחי"⁵⁴, והיינו, שהאדם עצמו אינו יכול לפעול מאומה, ומוכרח להגיע למישהו אחר (צדיק וכיו"ב),

(54) ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. סה"ש תש"ד ע' 133. ועוד.

(55) ראה גם

(25) יומא עב, ב.

(26) נדרים פא, א. וש"נ. וראה ר"ן שם.

(27) נוסח ברכת התורה.

(28) ירמי' ט, יא.

(21) ואתחנן ד, ו.

(22) איכ"ר פ"ב, יג.

(23) פ"א.

(24) ראה רד"ק תהלים יט, ח. גוי"א ר"פ

בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.

להיות ענין של תקנה, כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁴³ בפירושו הכתוב⁴⁴ "וגם רשע ליום רעה", "שיעשה הרע שלו יום ואור למעלה", שעי"ז נעשה סוג מיוחד של נח"ר, כדיוק לשון הכתוב⁴⁵ "ועשה לי מטעמים", "לשון רבים, שני מיני נחת רוח כו".

ט. וזוהי ההוראה ממצות נרות חנוכה — הוראה נצחית, ככל הוראות התורה שלא תהא מוחלפת⁴⁶, בכל זמן ובכל מקום, גם בזמן הגלות ובחוף לארץ, ובפרט נרות חנוכה שעליהם אמרו "הנרות לעולם . . יאירו", "אף לאחר חורבן בגלותנו" (כנ"ל ס"א) — ולא רק הוראה כיצד להתנהג, אלא כאמור כמ"פ שהוראות התורה הם גם נתינת כח:

גם במצב של חושך, "משתשקע החמה"⁴⁷, צריכים להדליק נר חנוכה ולהאיר — תחילה בנוגע לעצמו, ולאחרי כן, מצד "ואהבת לרעך כמוך"⁴⁷, להשפיע גם על כל הנמצאים בסביבתו, כמודגש בנר חנוכה, ש"מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ"⁴⁸ — "על פתח ביתו", אבל "מבחוץ", להאיר גם את החוץ.

ואע"פ שאלו שצריכים להאיר הם "מעטים" (לא רק "המעט מכל העמים"⁴⁸, אלא גם "מעטים" בין בני" גופא, כמדובר בהתוועדות שלפני⁴⁹ שבי" בני" גופא היו ה"מתייוונים"), ואילו ברה"ר ה"רבים" הם הבעלי-בתים [בביתו יכול כל אחד להתנהג כרצונו, אבל ברה"ר צריך לילך אחר הרוב] — יש לעמוד בתוקף מבלי להתפעל מה"רבים", ועי"ז מצילים את כל עם ישראל.

והאפשרות לזה — כיון שיהודי אינו הולך בכחו, אלא בכחו של הקב"ה, שהוא נעלה יותר מה"רבים" ומ"רשות הרבים", ולכן ע"י נרות חנוכה — מצוותו של הקב"ה — יכולים להאיר את רשות הרבים, ו"עד דכליא רגלא דתרמודאי"⁵⁰, כמבואר בספרים⁵⁰ ש"תרמוד" אותיות "מורדת", וע"י נרות חנוכה פועלים שתהי' "כליא רגלא דתרמודאי".

ואור זה הוא באופן ש"הנרות הללו אין בטלין לעולם", ופועל בכל העולם כולו הענין ד"להודות ולהלל לשמך הגדול"⁵¹, שפועלים גדלות בשמו ית'⁵²,

(43) פכ"ז (לר, ב).

(44) משלי טז, ד.

(45) תולדות כו, ד"ז.

(46) עיקר הט' מי"ג העיקרים. וראה

רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. הל' מלכים פי"א

סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.

(47) קדושים יט, יח.

(48) ואתחנן ז, ז.

(49) שיחת י"ט כסלו ס" (לעיל ע' ...).

(50) עמה"מ שער קרית ארבע רפקי"א

(קח, א). קה"י ערך תרמוד.

(51) נוסח "הנרות הללו".

(52) ראה תו"א, תו"ח ואוה"ת ר"פ שמות.

הגמרא²⁹ שגוי "לא מרעי נפשי" — דלכאורה אינו מוכן: "לא מרעי נפשי" מסביר רק מדוע לא יכשיל כו', אבל עדיין לא יוכל לומר מה שאינו יודע?! ועכצ"ל שע"פ תורה יש לו ידיעה בעניני רפואה; וכן בנוגע לחכמת התכונה, כמ"ש הרמב"ם בהל' קידוש החודש³⁰ שיש עניני חשבונות שנלקחו מחכמי הגויים (אלא שמשמעות דברי הרמב"ם שחכמת הגויים גופא מקורה בתורה),

אבל אעפ"כ, הידיעה והחכמה שלהם אינה פועלת על הנהגתם בפועל, ומבלי הבט על כך שיודעים ורואים מה טוב ומה רע, יכולים להתנהג באופן הפכי, כיון שהחכמה אינה קשורה עם מעשה בפועל. ועד שיכולה להיות מציאות ש"חכמים המה להרע"³¹, והיינו, שאע"פ שנקראים בתורת אמת בשם "חכמים", מנצלים את חכמתם להנהגה הפכית: "להרע". — העדר השכל הוא גם מצב בלתי רצוי, אבל גרוע יותר כשמנצלים את השכל "להרע"!

וכידוע הסיפור³² אודות אריסטו שהי' מגדולי חכמי יוון,

— ועד שעליו קאי התואר "חכם" סתם שמופיע בספרי חכמי ישראל שבימי הביניים³³, וגם הרמב"ם משבח ביותר גודל חכמתו (לא ח"ו בספרו "משנה תורה", "יד החזקה", שהוא ספר של הלכות, אלא) כפי שמצינו בכמה מאגרותיו³⁴ —

שפעם תפסו אותו במעשה בלתי רצוי, וכאשר שאלו אותו: היתכן שחכם גדול כמוך שהעמיד תלמידים רבים, יעשה דבר מאוס כזה — השיב: "עכשיו אינני אריסטו"! ... בשעה שעוסק בחכמה — אזי הוא "אריסטו", אבל כשבא למעשה בפועל — אינו "אריסטו", כיון שחכמתו אינה קשורה עם המעשה שתחייב שהנהגתו בפועל תהי' בהתאם לחכמתו.

וכן מצינו אצל עוד אחד מהגדולים שבהם בענין החכמה — שנקרא בשם סוקראטס (שאודותיו מביא החות יאיר³⁵ את הפתגם "אהוב כו' רק האמת אהוב יותר"), שסדר החיים שלו הי' באופן פראי, ובפרט בנוגע לחיי האישות היתה הנהגתו שלא באופן המתאים (ואצלו הי' זה דבר הרגיל (לא כמו אריסטו, שתפסו אותו פעם), ועד שאפילו לא שאלו אותו על זה) — כיון שחכמתו לא פעלה על הנהגתו בפועל.

(29) ראה ע"ז כו, רע"א ובפרשי' ותוס'.

חולין צז, סע"א ובר"ן.

(30) ספי"ז.

(31) ירמי' ד, כב.

(32) ראה גם תו"מ חנ"ג ע' 135. וש"נ.

(33) ראה גם תו"מ חל"ה ע' 255.

(34) ראה שו"ת שלו פאר הדור סוסקמ"ג.

(35) ראה שו"ת שלו רס"ט.

משא"כ אצל בני"י יש "תורה", והיינו, שאור השכל שמאיר לו שיוכל לראות מה טוב ומה לא טוב, מחייב שהנהגתו בפועל תהי' באופן המתאים לחכמה.

ו. וסיבת החילוק — דלכאורה, כיון שאצל שניהם, הן אצל היוונים והן אצל בני"י, להבדיל, ישנו ענין השכל, מדוע חלוקים הם זמ"ז? — היא באופן הגישה לענין החכמה:

הגישה של בני"י היא — מתוך ידיעה שהעיקר הוא המעשה בפועל³⁶, שלכל לראש צ"ל ההנהגה בפועל ע"פ התומ"צ, ובשביל זה הוא הלימוד — לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, כך, שכל מציאות השכל הוא בבחי' "משרת" בלבד, "רקחות וטבחות"³⁷, לענין המעשה בפועל.

ולכן לא יכול להיות אצל בני"י הענין ד"חכמים המה להרע", דכיון שהיסוד הראשון אצלם הוא שצריך להתנהג בפועל ע"פ הוראת התורה, וכל מציאות השכל אינו אלא "משרת" בלבד, לידע מה טוב ומה לא טוב, כדי שיתנהג בפועל באופן כזה — לא יתכן שתוצאת החכמה תהי' "להרע", שהרי כל החכמה היא רק כדי לידע איך צריכה להיות ההנהגה בפועל.

משא"כ אצל היוונים — היסוד הוא החכמה והשכל כשלעצמו, ובאופן שזהו ענין לעצמו, ולכן, כשבא להנהגה בפועל, הנה כיון ש"אדם קרוב אצל עצמו"³⁸, ו"עיר פרא אדם יולד"³⁹, נעשה "משוחד" מתאוותיו, ועושה ככל העולה על רוחו, ועד שאפילו אם רוצה להתנהג ע"פ השכל, הרי התאוות הם בתוקף יותר, ואינו מתפעל כלל מהחכמה והשכל, ועד שמנצל את שכלו להנהגה ההפכית — "חכמים המה להרע".

ז. וענין זה גופא בא בגלל נקודה נוספת:

הסיבה לכך שאצל בני"י היסוד הוא שמוכרחת להיות ההנהגה בפועל כדבעי היא — לא בגלל חיוב השכל, אלא בגלל שכך צוה הקב"ה, והרי הוא יודע ומכיר בכך שהקב"ה הוא למעלה מכל הענינים, וכפי שנקרא בפי כל (הן גדולים, והן נשים ותינוקות): "דער אויבערשטער", כך, שאיזה ענין שנתפוס — הרי הוא למעלה ממנו. ולדוגמא: כאשר נתפוס את ענין השכל — הרי הקב"ה הוא למעלה מזה; כל העולם כולו — הקב"ה הוא למעלה מזה; כל העולמות כולם עם כל

הפרטים ופרטי פרטים — הרי הוא למעלה מהם. וכיון שהקב"ה אומר שהעיקר שתהי' ההנהגה בפועל כדבעי, הרי זהו היסוד; ולאח"ז יכולים לגשת ללימוד החכמה, כדי לדעת מה צריך לעשות ומה לא צריך לעשות (ועד שגישה זו פועלת שגם לימודו בחכמות חיצוניות יהי' באופן כזה).

משא"כ גוים — יש גם אצלם ענין של אלקות, אבל אין זה היסוד וההתחלה, אלא בתור תוצאה ומסובב מהתאוות ורצונות שלהם. ולכן יש אצלם אלקים רבים, דכיון שיש להם כמה תאוות ורצונות, הנה גם האלקות (שבא בתור מסובב מהתאוות ורצונות שלהם) הוא באופן של ריבוי. ולכן מצינו שגם בנוגע להאלקות שלהם מתארים הם ענינים של גניבה וגזילה ועריות וכו', כידוע⁴⁰ מ"ש בספריהם (ש"צונו הקב"ה שלא לקרות באותן הספרים כלל כו"⁴¹) — דכיון שהאלקות שלהם הוא באופן של מסובב מתאוותיהם, לכן מתארים בו את תאוותיהם.

ח. ולכן היתה מלחמה בין היוונים לבני"י:

אע"פ שגם היוונים היו להוטים אחר ענין השכל — הרי זה היפך החכמה של בני"י, כיון שהגישה של היוונים היא שהיסוד הוא החכמה והשכל, ובאופן שזהו ענין בפני עצמו שאינו שייך להנהגה בפועל, ובנוגע למעשה בפועל הרי הוא מתנהג כרצונו, מבלי להתחשב כלל במציאותו של הזולת, וכאשר מציאות הזולת מפריעה לו, הרי הוא שולל ומבטל אותה, ועד שמוכן לבטלה מכל וכל, באופן של היפך החיים, רח"ל. ולכן היתה מלחמה בין היוונים ובין בני"י להבדיל, ועד למלחמה כפשוטה.

וזהו ענין נס חנוכה — "שגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום", ואז "מצאו .. פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול .. והדליקו ממנו כו" — לא רק אור סתם שאינו שייך להנהגה בפועל, אלא אור שמורה לאדם כיצד להתנהג, ופועל עליו שיתנהג כן בפועל — שזהו החידוש בכך ש"הי' מונח בחותמו של כהן גדול", כפי שיתבאר לקמן (במאמר⁴²).

וכאמור שזהו כללות ענין התורה — שלא זו בלבד שמאירה לאדם שיוכל לראות מהי "דלת" ומהו "בור", אלא פועלת שהנהגתו בפועל תהי' כפי חיוב השכל, ועד שפועל שגם הענין שהי' תחילה בור ותקלה, יתהפך

(40) ראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה תשכ"ט ס"ב (תו"מ חנ"ה ס"ע 104). קצא).
(41) רמב"ם ה"ל ע"ז פ"ב ה"ב. וראה שם פ"ג ה"ב. ה"ל סנהדרין רפ"ב (וראה צפ"ע

(36) ראה אבות פ"א מ"ז.
(37) ראה שמואל"א ח, ג. וראה גם תו"מ ח"ל"ו ע' 324. וש"נ.
(38) יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.
(39) איוב יא, יב.